ԱՐՔԱԼԵԱՆ ԹԱՐ

ՕՐԱԳԻՐ ՏԱՍՆՕՐԵԱՅ

Ա. ՏԱՐԻ — 1861

Կը հրատարակուի Ամսոյն 10ին 20ին եւ վերջին:
Վեցամսեայ գինն է 60 դահեկան ԿԱՆԽԻԿ:
Ուզողը կրնայ ստորագրուիլ, Պոլիս Զեննիրլի խանը վերի յարկը թ. 4-5 Խմբագրի սենեակը. եւ Մերձաւոր Մարգարեան Արգոյ Յարութիւն աղայի գրատունը:
Ստորագրութիւնը 1861 Յունուար 10ին կսկսի:

Առձի ղրկանին ամբողջ 12 թիւը ուզողը 30 դահեկան պիտի վճարէ:
Անձնական ղրկու մը համար ընդունելու ծանուցմանց համեմատաբար սակարկութիւն կըլլայ:
Ո եւ իցէ նամակ եւ գրութիւնք Խմբագրին պիտի ուղղուի:

20 ՓԵՏՐՎԱՐ — ԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ — ԹԻՒ 17

ԻՐԵՆԻՆ ՕՀԻՐԵՆԻՆ ՆԿԱՐՈՂ

ԿԱՄ

ԳՈՒՆԱՒՈՐՈՂ ՏԻԿՆԱՑՔ

§ես թիւ 16.

Եւ սակայն «ՆԷԼԷՈՎ սա ՃՇմարտութիւնը խոստովանելու չի մոռնար թէ՝ այժմ երթալով կամաց կամաց կարմիր գործածելը պարիթ կ'ըլլայ կոր, որովհետեւ իմ այս բաները գրելէս առաջ իմացեր են այն Տիկինները որ երեսնուն կարմիր քսելով կարմրագոյն դէմք ունեցողը՝ գիւղացի կնկրտոց կընմանի եղեր։

(Հա՜, ուրեմն կարծեմ ասոր համար է եղեր որ առջի օրերը երեսնին արհեստապէս կարմրցնելով՝ ան գիւղացւոյ բնական կարմրութեանը նմանին, իսկ այժմ տեսնելով թէ այն նորաձեւ ներուն նզովուած մուխերը՝ այս խարդախութիւններին երեւան հանելով՝ իրենց նաղելի սիրելիներուն դիմաց վերենք կը խայտառակեն։ (չի նայիս) ակամայ կամք կ'ստիպուին կոր այն բազմաժամանակեայ ծո

էն վազ դալու, և ուրիշ ծոմ մը հնարելու առջինէն ազդու։ Եւ այս նոր ծոմն ալ ինչ կերպիւ ըլլալը կուզէք իմանալ նէ՝ սա հետեւեալ անցքը պատմեմ, որ հասկընաք։

Ընցնեալները շոգենաւի մը մէջ քանի մը Տիկիններ՝ (որ ինչ ազգէ ըլլալնին յայտնի չէր, վասն զի խօսակցութիւններին Բաբելոնի լեզուներու խառնակութիւնը կերպիւ մը կը յիշեցնէր։) մէջերնին սա կերպ զրուցատրութիւն մը ըրին, որ մեծերնին նստած ըլլալով քիչէն շատ մտիկ ըրի, որ կոտրելով մը կ'ըսեր մէջերնին բաւական գեր Տիկին մը։ — Բա մատամ Գոհարինի տահա սա պարիթ մօտան չեմ ձգեր—։ «Բա քայմէնի ի՞նչ մօտասը է» ըսաւ Դիմացը նստողը։ — Քօքօնան։ — Ճայիպ պան, չե՞ս գիտեր կոր որ հիմա բոլոր էնէրը քսելը պարիթ է —։

«Բարեւն մատէն մազէլ, նո՛ն, նո՛ն, նո՛։ իսենա էօյլէ շէյ քուլլանմամ»։ — վույու, վույու, մատամաս վույու, ինքեար մըներ, տահա մէկալնօր մէջը լեցուն կարմիր շիշէ մը ծառը սինեօռ Մարգարիտին մաղազայէն դուրս կ'ելլէ իր կոր —։

«Բա չէ՛ չէ՛ հանըմ Տօրօթիկ հանըմ, եանղըրշ տեսեր ես, շատոնց է քի ես սա բանէն վազ եմ եկեր, չիւնքի Սինեօռս օր մը անանկ մը խ ծեծեց որ ոսկորներս պիտի կոտրտեր, զերեսն քէօր օլաճախ Մարգարին Միւշիւէս չորս հազար ինը հարիւր վաթսունը եօթը կէս ղուրուշ, և տասը փարայ ալ էվէլ է ուզեր»։

— Բա վո՛ւյ, ինչէ՞ ստակ է եղեր —։ ըսաւ, այն գեր տիկինը այլայլելով մը։

Այս միջոցիս մատամ Գոհարիկը խպնելէն ինչ ըսելիքը չիմոթելով, և բնականապէս կարմրնալով մը ըսաւ։ «ախ։։։ իշտէ ա։։։ ան կա։։։ կա։։։ կարմիրնալու, ՃՇ։։։ ՃՇերմկնալու, պու։։։ պույտայինալու համար՝ մէկ քանի ամսուան մէջ առած ջուրերուս, եղերուս, թոզերուս, և շատ մը հոտանոյշ բոմատաներուս՝ հիսապն է, որ Սինեօռէս գաղտուկ ես առեր եմ, ան վերադիրով գրեր է»։ Այս խօսքին վրայ անդիէն ուրիշ կին մը բարկանալով մը՝ — օ՛խ, քալ՝ քալ՝, միւտտահա՛խ ըլլայ։ անոյշ ըլլայ կերած ծեծդ, պիէն պիէն։ քա կիւնահ չէ՞ որ անխրտար փարան տայ պիտի Միւշիւներնիդ, շատակը ասանկ ատեն կսրմրնալու համար ասխրտար ալ ինսաֆսրզութին պէ՞տք է մի ես — ըսաւ, ու երեսը անդին դարձուց։ — Այս վայրկեանս Տօրօթիկ հանըմն ալ տեղէն ելնելով անոր

քովը գնաց նստեցաւ, ու իբր Գոհարիկէն գաղտուկ կամացուկ մը ըսաւ անոր — Ի՞նչ կ'ըսես մատամ Պիրիճիթա սա Գոհարիկին ճահիլութանը — :

«Ինչ պիտի ըսեմ (պատասխանեց), ըրածը հեմ շռայլութիւն է հեմ էսէպսիզութիւն, հեմ տէ ՄԱՀԱՅՈՒ ՄԵՂՐ . . . քա սա նայէ ճանըմ մատե՛ր մաղել Տօրօթեա հանըմ, սա նայէ հելէ . հեմ պարիթ պարիթ բաները կործեր, հեմ ծեծը կերեր, հեմ ալ զավալը Անեսօռը անիսըտար փարաները պիտի տայ . . . ամմա պիտի ըսես քի ինչ ընէ, ու ինչպես ինք ղենք պիտի հաւնեցընէ ղէմանէի թերպիսելի ճահիլներուն . օ՛, հիմայ փարասըզ փուլսուզ խոշլայճա ճամբայ մը կայ, հեմ մծայէ հեմ ալ ալաֆրանկա» . — Ի՞նչ, ինչ, ըսէ նայիմ ճանըմ Մատամ, զէրէ ես ալ չեմ գիտեր կոր աս մծատան — ըսաւ Տօրօթիկ Մատամուազելը խեղեպնալով մը . Ասդիէն Մատամ Պիրիճիթատան զարմանքով մը՝ «Հ՝ատ պան որ չէք գիտէր կոր» (ըսաւ) ու «քա ճանըմ ինչի՞ն մծատամնինք որ նէ պարիթէն ու նէ ալ մծայէն խապար ունիք . . . նաֆիլէ տեղ տուք ձեզ ուրիշներու հաւնեցընելու համար հեմ շատ մը բարայէն կելլաք, հեմ ձեզ չարչարանքի կը դընէք, հեմ ալ դեղացի կնիկներու վայել պաեաղը բաներ կ'ընէք . . . «(իմա բնական գեղեցկութիւնը)» գիտնաք որ հիմակուան թերպիսելի, սիւսլիւ մծատամի ճահիլներուն սիրոր ոլսալու համար — ադնուական կերպեր, հառաչանքներ, անոյշ խօսքեր, փափուկ նայուածքներ ունենալու է . . . հիչ որ չէ նէ Ֆրանսերէն լեզուն գիտնալու է, ու անոնց սովորութիւններուն հետևելու է . . . անոնց (երիտասարդներուն) առջեն երկրպագութիւն ընելու պէս քառասուն անգամ ծռելու, ծռմռտկելու է, ու նիհայէթ կոտրտուելու պէս կերպեր բանեցընելու է դիմացնին . . . . — Ինչ գիտնամ քա ճանըմ, տահա էզ մը պաներ՝ որ հիմա ըսեմ նէ երկան կ'ըլլայ . դուն քիչէն շատ հասկըցիր» — Բսոնք ալ պա՞ն էն մի — զուցեց մեր Տօրօթիկ հանըմը կամ տուտուն նեղանալով մը . ու — ես ալ դիտեմ քի (ըսաւ) ասոնցմէ պրաշնա մծտա մը պիտի ցուցունես որ ես չեմ լսեր — . Բա՛ նո՛ պօռայ խրատատու Պիրիճիթան Տօրօթիկին երեսն 'ի վեր . «Եօ՛ մատամ նո՛, մի նեղանար . տահա անանկ բաներ կան հիմա նոր ելած որ՝ էկեր քի զուցեմ նէ կելլաս ծառքս կը պագնես, ու ինձի մերսի մերսի կ'ըսես, բայց չեմ զուրցեր . իմ պերանս ֆըչըլի պէս օրիսը սրիսը կոց է . . . օլուր օլմազ պաները օրթան չեմ հաներ կուզես նէ տուն գնա աղտրիկն վեր ու ան տեղը եղողներէն սորվէ . . . » ըսելուն չի մնաց՝ շտգենաւը իւր կայանը հասաւ . և մատամ Գոհարիկը, Մատամէ Տօրօթիկն ու Պիրիճիթատան երեքը մեկտեղ տրտուալով մրմրալով ելան գացին . Ո՞ւր Ի հարկէ դուլինէն ու ծռոները մեկ մեկու խմացնելու . . . .

Բայց՝ ահա այս զրուցատրութենէն բաւական կիմացուի այն Տիկիններուն հիմակուան հնարած նոր և դայթակղական ոճն, որ լաւ է ըսել պատճառ՝ բազումանմեղ երիտասարդաց նիւթապէս ու բարոյապէս ցաւալի կործանման . . . . . .

Բայց արթնցէք, արթնցէք այս վնասակար քուներնէդ անգամ մը ո՛ ազնիւ Տիկնայք . ժամանակս այլակերպ փոխուած է . . . Այն գեղանի տակը անցնելու դիւահնար խորհուրդներնիդ (մծատանիդ) մեկդի ձգելով՝ ու աշխատիլ, ժամանակի, և համեստութեան յարմար խորհուրդներու հետևեցէք .

Ձէք տեսներ որ մեծ յեղափոխութիւն մը տիրած է Ազգերնուս վրայ . . . և չէք խորհիր թէ՝ ազատութիւնն ու կրթութիւնը ձեզմէ պիտի սկրսի ու ձեզմով պիտի վերջանայ . . . .

Յիրաւի օր օրի թողնելու վրայ էք այն թանձրը ու խոշոր վերարկուները ձեր ուսերէն, բայց ոչ երբէք այն թանձրութիւնները ձեր մտքերէն . . . .

Մեկ կողմէն թափանցիկ բեհեղներով պարկեշտաբար կը ծածկէք ձեր մերկութիւնը, միւս կողմէն . ո՛հ . . . (բերանս առաջ չերթար ըսելու), միւս կողմէն այն վանտաձև ահարկու ոճներով ու խիստ բարակ բրոդէներով կ'այլայլէք ձեր մերկութիւնն ու պարկեշտութիւնը, ոտուընիդ, թեւերնիդ ու կուրծքերնիդ ընդդէմ համեստութեան բաց թողնելով .

Դու սակայն ասոնցմէ հետևեալներն ու հետևելիքներնը . . . էհ, այն կողմերն ալ թող այս ճամբուն ծառայող Տիկնայք ու անոնց ճամբաներէն չարաչար խաբուող այն անփորձ երիտասարդները առանձնապէս իրենք իրենց վայրիկ մի ուշի ուշով խորհին, մտածեն ու այնպէս գտնեն . . . , և կրնան գտնել, եթէ որ ճշմարտապէս խորհելու, մտածելու յօժարակամ ըլլան . . . . Դա առ այժմ միայն այսքանը իրենց

հիւանդոտ կին մը, զոր աղջիկը ներս մտած ժամանակը սենեակին մէկ անկիւնը պլպլացող կանթեղի մը առջև նստած կար կը կարէր, զոր տակառի մը վրայ դրուած էր, այս մութ և սրխուր ծակին միմիայն սեղանը.

Աղջիկը չէր պատասխաներ, կարծես թէ մահը տիրած էր անոր կուրծքին վրայ, դողդղալով ամաչարեց մայրը. (խեղճ աղջկան որբևայրի մայրն էր այս կինը) բերելով կանթեղը, և իր աղջկանը քով ծնկան վրայ գալով անոր գլուխը բազկացը մէջ առաւ, քանի որ իր արտասուքովը անոր երեսը կը թանար.

«Ըէ. մեռած չէ. շունչ կառնէ. մարած է» կըսէր կինը. ուստի կանթեղը վար դնելով գրկեց իւր աղջիկը և տարաւ խեղճ փոքրիկ անկողնի մը վրայ. ասիկա սենեակին ամենաընտիր տեղն էր, ըստ որում հոն հին կարպետ մը փռուած էր. իսկ անկողնին վերմակը թէև խիստ հին բայց մաքուր էր, իսկ անկողինը որոյ վրայ խեղճ կինը իւր աղջիկը պառկեցուց խոտ էր... ա՜հ քանիներ կան այս քաղաքիս մէջ որ անգամ մինչև չունին վրան պառկելու.

Երբ իր աղջիկը հանգչեցուց, և կոտրած ջուրի ման մը բերաւ և սկըսաւ խեղճ աղջկան երեսը և ճակատը լուալ, և աշխատեցաւ քանի մը կաթիլ ջուր անոր պրկուածներուն մէջ կաթեցընելու, ջուրը իր ազդեցութիւնը յայտնեց, և քանի մը վայրկեանէն աղջիկը աչուքները հանդարտութեամբ բացաւ բայց վրան դող մը գալով նորէն գոցեց և ձեռուքները իր աչքերուն վրայ տարաւ իբր թէ կուզէր իր յիշողութենէն սոսկալի տեսիլ մը վանել.

«Ես եմ իմ աղջիկս, ի՞նչ եղաւ քեզի... խեղճ, խեղճ, աղջիկ, խիստ հոգնած և տկար ես».

«Ինձ չի հետաքրքրեցաւ... ես ապահով եմ. բայց խիստ երագ վազեցի» ըսաւ աղջիկը մարած ձայնով, իր նիհար դէմքին վրայէն սարսուր մը անցնելով.

«Ո՞նչ կուզես ըսել իմ աղջիկս. վտանգի՞ հանդիպեցար. ով Աստուած,... վտանգ մը կրեցի՞ր մի» աղջիկը ինքզինքը քիչ մը վեր վերցուց, իր աչուքները առջի պէս չէին այլայլած, և սկըսեր էր նկատել իր ուր լինելը.

«Իմ սիրելի մայրս». աղաղակեց իր ձեռուքները անոր վիզը նետելով և լացաւ, և կրկին բառերով պատմեց բոլոր դէպքերն եկածը, թէ ինչպէս ինքը բռնաբարուած էր մարդու հագուստ հագած էակներէ, թէ ինչպէս սոսկալի կինը հասնելով զինքը ազատած էր՝ թէ այլանդակ ձայնով բայց քաղցր նայուածքով իրեն հրամայեց տուն երթալ, և թէ ինքը ինչպէս մղեն մը ճամբայ շարունակ վազած էր, առանց դրծի ծրարը ձգելու, և այսպէս իր պատմութիւնը ըմբնցնելով դողալով ըսաւ. «խիստ պաղ կ'զգամ մայր». «այո՛ խեղճ զաւակս գիտեմ, ձեռուքներդ մարմարիոնի պէս պաղ են, բայց ստակ բերիր անշուշտ, կերթամ փայտ կը գնեմ, և կրակ կը պատրաստեմ, և անօթի ալ ես, այսօր միայն մէկ բաթաթէս մը կերած ես».

«Անօթի չեմ մայր իմ, բայց ստակ չեմ բերած».

«Ստակ չե՞ս բերած աղջիկս. միթէ շաբաթ մը գիշեր և ցորեկ գործեցինք այսպիսի փոխարէն մը ընդունելու, ինչո՞ւ ստակ չի տուին».

«Ըսին որ առաւօտուն երթամ մայր, և երբ աղաղակեցի իրենց որ այս գիշեր տան, բարկացան և ըսին որ երկու տալէր չե՞նք մի կրնար իրենց հաւասալ, ուստի ալ բերանս չի բացի և նոր ծրարը առնելով եկայ... կրնանք մինչև առտու սպասել մայր».

«Այո բայց դուն կը սա՛ս, սովամահ կ'ըլլաս, և գրեթէ կը մեռնիս խեղճ աղջիկս, ով Աստուած չքաւորութիւնը յանցանք չէ՞ մի. ինչու ո՛հ ինչու մեր բաժինը եղած է ան».

«Ա՛ի՛ սիրելի մայր, ես անկողին պիտի մտնեմ, և երբ դուն ալ գաս հանդերձներս վերմակնուս վրայ կ'աւելցընեմք, և շատ կը տաքնամք, ըստ որում դուն գիս կուրծքիդ կը սեղմես և քաղցրիկ բաներ կ'ըսես, և շուտ իմ սիրտս կը սաքնայ, ա՛հ մենք ալ թշուառները կանք».

«Ոհ չէ իմ զաւակս, անկարելի է, երբ սա ծրարը հատնի՝ սենթ մը անգամ չունիմ ուրիշ մը առնելու».

«Բայց ես կ'երթամ առաւօտուն եւ շաբթուան վաստակներս կ'առնեմ, երկու տալէրը նորէն զմեզ կը հանդչեցընէ, և ան ատենը սատիկ աշխատելով երկուքս ալ կը շահինք».

«Աւաղ իմ զաւակս. վախնամ մեր զօրութիւնը բաւ չի պիտի լինի երկայն և սոսկալի ձմեռը անցընելու. գիտես ինչ տխուր բաներ կը պատմեն անոնց համար որ անցեալ ձմեռ հոս էին».

«Այո մայր իմ լսած եմ որ անոնք տախտակամածները վառած են կրակի համար, և տակաւին չեն ազատած. ըստ որում մէկ զարհուրելի և դառն գիշեր մը անցնելէն ետքը ա-

կան որ ընդհանուր յատկութիւնները կը յայտնեն, ամենքն ալ ամեն մեկին մէջ գոյացող, սակայն տարբեր աստիճաններով. եւ ասոնք են.

Է. Լայն կամ կենսական կազմուածք:

Այսպէս Հնդկաստանի Ցիները լայն կամ հաստաչէն են, եւ նկատմամբ անճկելի, պնդակազմ, աշխատութեան դիմացող, եւ երկայնակեաց, սակայն քիչ գործունեայ եւ արագաշարժ են. Ցլաչունք, Փիղք, եւ բոլոր կորիկ կենդանիները եւ մարդիկ նոյնպէս այս օրէնքը կը բացայայտեն. Զատաւոր մեծութեամբ գլխով բոլորակութիւնը՝ ժառանգական երկայնակեցութիւն կը յայտնէ. եւ եթէ առողջութիւնը չի խանգարուի՝ անոր ենթակայ եղողը ուժգին կազմութիւն կունենայ՝ կամաց կամաց կը հաստնայ, կամ քանի մեծնայ աւելի կաղէկնայ, լի կենսական կենսք, անձնատոյ, ստակ վատարկող, կենդանական հաճութեանց համակրեալ, բարի զգացմունքով, սակայն դպչուելուն պէս փոնկող, Ջղային, աւելի բնական քան թէ մտաւորական աշխատութեանց յարմար, աւելի գործքի յարմար քան թէ ուսման, աւելի խօսող քան թէ գրող, աւելի պերճաբան քան թէ փաստաբան, լայն քան թէ բարձր կամ երկայն գլխով, զգացման մէջ աւելի բորբոքող քան թէ պաղ, եւ առաւել մտօք յաւիշտակուող քան թէ տրամաբանող. Հոլ այս կարգէն էր թէ ինք եւ թէ իւր նախնիքները. 100 տարիէն առաւել ապրած են, ինքը երբէք հիւանդ եղած չէ, որ եւ է բան կրնար տանել, եւ բնաւ նստողական կեանք չէր կրնար վարել.

Ը. Ջղային կամ զօրաւոր բարեխառնութիւն:

Այս ցեղուած կերպարանքը կուտայ, ոսկորները, քիթը, արտեւանունքները եւայլն որոշ ջիղերով, այսպիսին զօրաւոր, անճկելի, յառաջադէմ, ուժգին, թեթեւ սակայն ուժեղ չարժման մէջ, դուցէ կամաց բայց շատ խրոխտ, ուժգնաբար նշանակեալ. եթէ ընդարձակ զօրութիւն ալ կ'ունենայ. սահմանեալ եւ տպաւորեալ թէ բնականաբար եւ թէ մտաւորականաբար, որոնք իրենց յատկութիւնը իրենց ամեն դպչածին կը հաղորդեն. Առոր խիստ ընտիր օրինակ մըն է Աղէքսանդր Գամբիլ.

Թ. Երկայն կամ գործունեայ ձեւ:

Այս գործունէութիւն կուտայ, այսպէս Եղջերուն, Որսական շունը, Աքիսը, եւ ամեն երկայն եւ նուրբ կենդանիները կայտառ, դիւրաշարժ, թեթեւ, շուտ, յաջողակ, եւ գործունեայ են, եւ մարդիկ որ այսպէս կազմուածք ունին, միշտ կզբաղին, միշտ արթուն, միշտ բան մը ընող, ժիր, շուտ խորհելու եւ զգալու մէջ, զուարթ խօսակցութեան մէջ, տաղանդի մէջ դիւրաշրջիկ, հոլ, զիջանող, թեթաղրուող, առատ գաղափարներով, շատ լանի յարմար, նշանակ լերդացաւութեան, ըստ որում ասանկներուն գործքը իրենց կարողութենէն վեր է. շուտ կը հասունանան, եւ կը փայլին, եւ ընդունակ են կանխահաս սպառման եւ հիւանդութեան, ըստ որում մտաւորականութիւնը կենդանականութեան վրայ ազդեցութիւն ունի, որոյ "նոր Աշխարհ" նաւուն Նայթ նաւապետը, զոր աշխարհի ծանօթ է իր գործունէութեամբ, վտանգաւոր ձեռնարկութիւններովը, յանդգնութեամբը, ուժգնութեամբը, յօժարամտութեամբը, դատողութեամբը, գործադրութեան եռանդովը, քաղցրութեամբը, զուարթութեամբը աղէկ օրինակ մը կը ներկայացընէ.

Շարունակելի:

ԿԱԶՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կազմաբանական գիտութիւնը այնպիսի ուսում մըն է, որով կրնանք ամեն տեսած անձերնուս բնական, բարոյական, զգայական եւայլն յատկութիւններուն տեղեակ լինիլ.

Կազմաբանութիւնը գլխաւորաբար երեք մասի կը բաժնուի, Գանկաբանութիւն, Դիմաբանութիւն, եւ Ցեռաբանութիւն. արդ կազմաբան մը լինելու համար մեկը պէտք է կատարեալ Գանկաբան մը, Դիմաբան մը եւ Ցեռաբան մը լինիլ.

Կազմաբանութեան օգուտները:

Ամեն գիտութիւն կամ արհեստ իր մասնաւոր օգտակարութիւնը ունի, ասանկ ալ Կազմաբանութիւնը սքանչելի կերպիւ կը ծառայէ գլխաւորաբար Ա. Ամուսնական պարագայից, Բ. Տղայոց թէ ուսմանց եւ թէ արհեստից յարմարութեանց, եւ Գ. որ եւ է գործի մէջ անձի մը ընտրութեան մէջ.

Կազմաբանութեան կարեւորութիւնը 'ի մասին ամուսնական պարագայից:

Ամուսնութիւնը ինչպէս որ յայտնի է, մէկ միաւորութիւն մըն է՝ որով երկու սեռէ եղող երկու անհատ մէկզմէկու հետ կը կապուին, մինչեւ իրենց կենաց վախճանը միատեղ ապրելու, միատեղ գործելու, մէկզմէկու օգնելու, մէկզմէկ սիրելու եւ Ամուսնոյ իրենց յանձնած ընտանիքը միատեղ խնամելու եւ կառավարելու համար. ուրեմն ըսել է որ՝ այսպիսի պարագայի մը մէջ մեծ զգուշութիւն հարկ է, եւ թէ՝ երկու այրասեռները պարտին թէ բնականաբար, թէ բարոյաբար, եւ թէ զգայողաբար մէկզմէկու յարմար լինին. Քանի որ լոկ կարճ օրուան մը համար նեղութիւն կ'զգամք, թէ որ մեղի անյարմար անձի մը հետ պարտաւորիմք անցընել օրերնիս, հապա ո՞րքան դառն է, մինչեւ կեանքերնուս վերջը ապրիլ, նստիլ, եւայլն. այնպիսի մէկու մը հետ որոյ

բնական, բարոյական, եւ զգայական յատկութիւնները խիստ կը տարբերին մերիններէն կամ բոլորովին հակառակ են։

Աւելի լաւ է ողջ ողջ թաղուիլ, Ովիդիանոսի կատաղի ալիքներուն զոհ, կամ լաւագոյն բոցերու ճարակ լինիլ, քան թէ մեր բնութեանը անյարմար էակի մը հետ ապրիլ սա արդէն ապերջանիկ—Աշխարհիս մէջ։ Ցաւխենական դատապարտութեան ենթակայ եղողներէն շատը՝ իրենց երկանը կամ կնկանը պատճառաւ եղած են, ուրեմն եթէ մէկը կ՚ուզէ երջանիկ կեանք մը անցընել առուանմատոյ, թող նախ քննէ թէ՝ իրեն ընկեր առնելիք անձը բնութեամբ իրեն յարմար մէկ մըն է թէ ոչ։

Հրապուրիչ դէմքը չէ՛ երիտասարդ կամ երիտասարդուհի, որ զքեզ երջանիկ կրնայ ընել։ Մի՛ խաբուիր, գիտցի՛ր որ քա՜ սիրուդ չի պիտի կարենայ շարունակ յափշտակուիլ դիմացինիդ գեղեցկութեանը։ ուրեմն հարցնէ՝ այդ վտանգաւոր սկզբունքը մոքէդ, եւ նախ քննէ թէ քեզի ընկեր ընտրելիքդ քու բնութեանցդ յարմար բնութիւն ունի՞ թէ ոչ։

Ոսկիին փայլութեանն ալ մի՛ խաբուիր, գիտցիր՝ որ ան հիմայ քու աչուըներդ խտխրտացընող ոսկիին փայլութիւնը՝ շուտով սիրտդ եւ հոգիդ կիպելու, եւ խոր մթութեան մը մէջ բանտարգելու պատճառ պիտի լինի, եթէ ընկերոջդ բնութիւնը յարմար չի լինի քու բնութեանդ։ Վերջապէս գտրուկ խօսելով որ կ՚ուզէ ամուսնանալ, պարտի նախ առանց դիմացինին գեղեցկութեանը նայելու, առանց հարստութեանը հաշուը փնտրելու քննել թէ իրեն յարմար մէ՞կն է ան բնութեամբ . . . " բայց ատիկայ ի՞նչպէս քննելու է։ չէ՞ որ կեղծաւորութիւնը հաստը եւ անթափանցելի վարագոյր մըն է, ամենուն դէչ բնութիւնները ուրիշներու աչքէն ծածկելու համար ,,։ Այո՛, սա ճշմարիտ է, բայց սա ալ ճշմարիտ է որ՝ քաջ կազմաբան մը կը ծաղրէ այդ վարպետութիւնը, եւ համարձակութեամբ կը պատռէ այդ վարագոյրը, որչափ հաստ եւ անթափանցիկ կ՚ուզէ նէ թող լինի, եւ մարդուս երեսն ՝ի վեր կը պօռայ ըսելով, "դու գող ես մարդ, դու անհաւատարիմ ես, դու չարասիրտ ես, դու որդեսէր ես, եւայլն, եւայլն, եւայլն։

Կազմաբանը ամենայն համարձակութեամբ որ եւ է մէկու մը ամենէն փոքր, եւ ամենէն դաղտնի բընութիւնը խոշոր լեռան մը պէս կը տեսնէ, արդ ով որ կ՚ուզէ երջանիկ ամուսնութեան արժանանալ թող թէ ինքզինքը, եւ թէ իրեն ընկեր ընելիքը կազմաբանին դատողութեանը եւ ընտրութեանը յանձնէ։

Կազմաբանութեան օգտակարութիւնը Տղայոց համար։

Տղայք ընդհանրապէս Դպրոց կը խրկուին ուսմունք առնելու, առանց նախ նկատելու թէ Տղան ի՞նչ ուսմանց յարմարութիւն ունի. ողորմելի տղայք՝ ի զուր կը յոգնին իրենցմէ պահանջուած դասերը ուսանելու, եւ վերջապէս եթէ դասն աշխատութեամբ, բնդունութեան անյարմար եղած ուսմունքն ալ կը սորվին նէ թող գիտնան՝ թէ ծնողք եւ թէ ուսուցիչք, որ իրենք մեծ հարստահարութիւն մը ըրած կըլլան տղուն, վասն զի, նախ՝ տղան իրեն բնակամանին դէմ եղած ուսմունքը անկատար կ՚ուսանի, երկրորդ՝ շուտով կը մոռնայ, իսկ երրորդ՝ ամենէն սոսկալին է ըսելը, որ այսպիսի ապօրինաւոր ընթացքով տղուն առողջութիւնը կը խանգարուի եւ փոխանակ երկար կեանք մը ունենալու, կարճ կեանք կունենայ, փոխանակ իրեն առողջութիւնը վայելելու, միշտ վատառոյգ կը լինի եւ ամեն օր գերեզման մըտնելու ենթակայ։ Այս ընթացքով նաեւ շատ տեղի կունենայ իմացական խանգարումն մտաց կամ խելագարութիւն։ Արդ տղայ մը թէ մանչ եւ թէ աղջիկ դպրոց խրկուած ժամանակ պէտք է որ Կազմաբանի մը ընտրութեանը ձգուի անոր տրուելիք ուսումները որոշելու։ Ճիշդ ասոր պէս տղայք արհեստի սկըսած ժամանակին պէտք է որ Կազմաբանը որոշէ տղուն ուսանելիք արհեստը՝, չէ նէ խեղճ տղան մէկ արհեստէ ուրիշ արհեստ երթալով, շարունակ իր թանկագին ժամանակը՝ ի զուր պիտի վատնէ, եւ փոխանակ բարի արհեստաւոր եւ բարի քաղաքացի մը լինելու, ընկերութեան անյարմար թշուառ էակ մը պիտի լինի, պիտի գլտորի մէկ դժբաղդութենէ մուսին, եւ վերջապէս մահը բարերար ազատիչ մը պիտի լինի ողորմելիին, իսկ իրեն համար հաշիւ տալը՝ պիտի թողու իւր ծնողացը կամ պաշտպան ազգականացը։

Կազմաբանութեան օգտակարութիւնը վաճառականներու, սեղանաւորներու եւ ասոնց նման գործատերաց համար մարդ ընտրելու մասին։

Քիչ չի լսուիր դանազան անձանց մեծամեծ վընասները եւ մինչեւ անգամ կործանումները գրագիրներու, դանձապետներու եւ ուրիշ ծառաներու անհաւատարմութեան պատճառաւ, ուստի պարզ է տեսնել թէ՞ որքան օգտակար է Կազմաբանին ծառայութիւնը այս մասին. ըստ որում Կազմաբանը կրնայ ամենայն վստահութեամբ երաշխաւորել հաւատարիմը, եւ յայտնել անհաւատարիմը. ցրցունել գողը, եւ զգուշացընել ընկերութիւնները անկէց. ահա Կազմաբանին ամենակարեւոր ծառայութիւնները. ուստի ով որ կ՚ուզէ իր կեանքը ապահովել՝ յամենայնի թող իրեն օգնական ունենայ Կազմաբան մը։

ԾԱՆՈՒՑՄՈՒՆՔ

ՀԱՅ ԿԱԶՄԱԲԱՆ ՄԸ

Գատրաստ է. ուստի ով որ կամք կ'ընէ՝ կրնայ անոր ծառայութիւնը վայելել. եւ ուզողը կրնայ օրագրոյս գրասենեակը իրեն հետ տեսնուիլ Զէյնէբլի խան թիւ 4—5.

Դարձեալ ով որ կ'ուզէ դաս առնել Կազմաբանութիւն, Թուաբանութիւն, Աշխարհագրութիւն, Անգղիարէն եւ Գաղղիարէն, կրնայ օրագրոյս գրասենեակը գալ.

ՏԵԽՏԱԿԻՐ

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՐԱՑ

Ինչպէս որ ամենուն յայտնի է, Թուաբանութիւնը ամեն չափական գիտութեանց սկիզբն ու արմատն է, եւ ամեն օրամենուն ձեռքը ամենակարեւոր գիտութիւն մըն է. Տղայք եւ աղջկունք, պէտք է որ իրենց խիստ մատղաշ հասակէն սկսին Թուաբանական գործողութեանց հետ ընտելանալու, որ թէ իրենց միտքը 'կը սրէ եւ թէ իրենց մեծ զուարճութիւն մը կ'ըլլայ.

Բայց Թուաբանութեան գիրքերը, մանաւանդ անոնք, որոնք տեսականը ու գործնականը մէկտեղ կը [illegible] դալ ու քիչ մը աշխարհաբար գիտցող այր եւ կին մեծերու ալ դիւրըմբռնելի բաներ չեն, որով դասատու վարժապետները կստիպին երկար մեկնութիւններով ու կրկին եւ կրկին բացատրութիւններով տղոցը օգնութիւն գալ, որ երբեմն մեծ ձանձրութիւն կ'ըլլայ իրենց եւ մեծ կորուստ ժամանակի.

Ուստի վարժապետներուն բեռը թեթեւցընելու, ու թէ Թուաբանութիւնը ամեն հասակի եւ ամեն վիճակի մարդոց դիւրըմբռնելի ընելու համար, հնարեցինք եւ տպել տուինք այս Թուաբանական տախտակները, որ՝ խոշոր ու նոր գրերով եւ խոշորագոյն Թուանշաններով՝ տեսական աղատ պարզ եւ սուղ բացատրութեամբ Թուաբանական առաջին չորս գործողութիւնը եւ իբրեւ թէ լոկ նայուածքով մըն ալ պիտի տպաւորեն տղոց ու անվարժից մտքին մէջ.

Հատ ու դիմացկուն Թուղթի վրայ տպուած ըլլալով, իւրաքանչիւր Թիւը քանի մը անգամ ու քանի մը ուսանողներու ալ կրնայ ծառայել.

Ըստ մեզ, ասկէ ետեւ այս տախտակները դրսի եւ ներսի ամեն դպրատանց մէջ ամենակարեւոր գործիքներէն մէկը ըլլալու է. Միանգամայն արք եւ կանայք՝ որոնք ինչպէս ըսինք՝ քիչ մը կարդալ ու քիչ մը Հայերէն գիտեն, կրնան նաեւ առանց վարժապետի, եւ իրենք իրենցմէ, Թուաբանական առաջին չորս գործողութիւնները աղէկ սորվիլ՝ եւ մեծ յաջողակութիւն ունենալ ալ յառաջ երթալու.

Ուստի ամեն ուսումնականաց ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք այս տախտակներուն վրայ, որ բարեհաճին փորձ մը ընելու ասով իրենց աշակերտացը, եւ թէ որ օգուտ մը տեսնան մեզի գրով ծանուցանեն իրենց կարծիքը, միանգամայն իմացուցեն գըտած թերութիւնները ու պակասութիւնները որ ըստ ժամանակին կուղղուին.

Այսուհետեւ մարդ չի կրնար դանդատիլ, որ Թուաբանութիւն սորվելու առիթ կամ միջոց մը չէ ունեցեր.

Այս տախտակներուն մինչեւ հիմայ կէսը՝ այսինքն 12 հատը միայն տպուած են մնացած 12ն ալ հետզհետէ տպուելու վրայ ըլլալով, կը յուսանք թէ ամիսէ մը կը կատարին.

Ինչպէս որ կը յուսանք, թէ որ այս մեր աշխատանքը դպրատուններէն ու Ազգէն ընդունելի ըլլայ, ջանք կընենք ուրիշ քանի մը կարեւոր ու օգտակար գիտութեանց սկզբունքներն ալ այս ձեւով հրատարակել.

Այս առթով կը ծանուցանենք նաեւ մեր շնորհակալութիւնը Միւհէնտիսեան Տպարանին, որ խիստ վայելուչ կերպով կրցաւ 'ի լոյս ընծայել մեր մտաց ծնունդը, եւ թէ որ քիչ մը դանդաղութիւն չըլլար, մեր շնորհակալութիւնը առաւել մեծ կ'ըլլար.

[illegible] Սէնտրոյը հրատարիսի սենեակը. Թիւ 4.

Գին՝ Իւրաքանչիւր Թիւ 30 բարա.

Ց. Վարդանեան:

Կը խնդրենք Հայ հասարակութենէն որ բարեհաճին նկատել թէ՝ Ազգը ո՞րքան պիտի օժանդակուի վերոյիշեալ Թուաբանական նոր եւ ընտիր Տախտակներուովը. ուստի հարկ եւ վայելուչ է որ Ազգը յայտնէ իր շնորհակալութեան հաւատարիքը անոր Մեծարգոյ եւ ուսումնասէր Հեղինակին, զոր կը խոստանայ այս եղանակաւ ուրիշ կարեւոր գիտութիւններն ալ պարզ եւ դիւրըմբռնելի ընել յօգուտ ազգին եւ 'ի դիւրութիւն ուսուցչաց.

Խմբագիր-Տնօրէն
Մ. Գ. ՏԷՑԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Ց. ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ
ՀՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, ՅԻՆՃԱՆՃԻԼԻՔ